

Skjulte skatter på Naturhistorisk museum, Oslo

Rune S. Selbekk¹, Øivind Thoresen² og Henrik Friis¹

¹Naturhistorisk museum, Universitetet i Oslo, Postboks 1172 Blindern, 0318 Oslo
(r.s.selbekk@nhm.uio.no) (henrik.friis@nhm.uio.no)

²Elle terrasse 3, 1444 Drøbak (ot@panvision.com)

Mineralsamlingen og meteorittsamlingen på NHM er på flyttefot til Økern i forbindelse med renovering av museet. Dette gir en unik mulighet til å gå igjennom samlingen og oppdage skjulte skatter og historier.

Når en skal flytte en hel samling med over 43 000 mineralprøver og stort antall bergartsprøver så dukker det opp noen overraskelser. Tidligere er det for eksempel gjenfunnet en ca. 20 cm stor monazittkrystall i en skuff og ingen skjønner hvorfor den ikke har vært utstilt. Svært mange av skuffene i mineralsalen har ikke vært åpnet på flere år, så det å få en komplett oversikt over hva vi har i samlingen vil ta tid.

Ikke bare mineralsamlingen

Museet skal ikke bare flytte en mineralsamling, men også meteoritt-, bergart- og malmsamlingen, samt at paleontologene har sine samlinger. På bergartsiden har vi kastet tonnevis med bergarter som ikke har vært regnet som samling, men dårlig merket prosjektmateriale. I de tusentalls skuffer og kasser med bergartsprøver så dukker det opp ting. Når noe skal kastes må 1-2 vitenskapelig ansatte gå igjennom materialet først. Blant mange unødvendige prøver med dårlig etikettering, liten eller ingen vitenskapelig eller økonomisk verdi, så kan det dukke opp godbiter. Hyalofan fra Jugoslavia (Bosnia) har blitt donert til samlingen i 1960, men av en eller annen grunn endt opp i en uregistrert bergartsamling. I en annen skuff lå det en prøve med kalsitt og sølv fra Kongsberg. Mellom 2,5 og 3 tonn med bergarter ble kastet i 2014, og viser at museet har alt for mye stein som er for dårlig dokumentert.

Stephanitt

Innimellom noen sølvprøver fra Kongsberg ble det gjenfunnet en prøve fra 1862. Dette er en 1,8x1,6 cm stor enkeltkrystall av stephanitt (Fig. 1). Prøven har ikke blitt registrert inn i samlingen på riktig vis, og den var en stor overraskelse for flere på museet. Bilde av prøven har blitt lagt ut på internet og fått mye positiv omtale.

Gadolinit

Gadolinitprøven fra Iveland, som ble donert av Olaus Thortveit etter grunnlovsjubileumsutstillingen i 1914, har tilbrakt alt for mye tid i museets magasin. Prøven var ikke rensset og det tok ca. 10-15 minutter med sandblåsing med bakepulver for å få frem en prøve i verdensklasse (Fig. 2). Manglende

preparering er ofte årsaken til at ellers gode prøver ikke har blitt stilt ut. Muligens har det også vært bra at tidligere konservatorer ikke har rensset prøvene, siden dagens prepareringsteknikker er på et helt annet nivå enn for 100 år siden.

Fig. 1. Stephanitt, Kongsberg.
Krystallen er 1,8x1,6 cm stor.

Fig. 2. Gadolinitt, Iveland.
Krystallen er 4,5 cm høy.

Historier

Hva er historien bak turmalinprøven fra Grotta d'Oggi, Elba, Italia? Dette er en klassiker som mange museer blir målt etter, og det er få prøver av denne kvaliteten utenfor Italia, om noen (Burchard & Bode 1985) (Fig. 3). Mange lurer på hvordan museet fikk tak i denne prøven. Ifølge etiketten ble prøven kjøpt hos W. Blomberg i Kiel for 250 DM. Etter å ha søkt på internet fant vi en nettside i forbindelse med universitetet i Kiel som gir litt informasjon. Adam & Blomberg var gruveingeniører som drev en mineralbutikk i Kiel i 1910 en kort periode. De viktigste kundene var universiteter i Tyskland og Norden. Blomberg & Co fikk aldri mineralbutikken eller pegmatittbruddet Grotta d'Oggi på Elba til å gå med overskudd og ga opp mineralhandelen etter kort tid. De hadde imidlertid god kontakt med Brøgger, som sikret innkjøpet av denne praktprøven.

Bokprosjektet «Norske meteoritter» avslørte at mye dokumentasjon lå i magasinet sammen med prøvene og var ikke nevnt i databasen (Larsen *et al.* 2014). Mange avisoppslag ble også funnet, siden mange gamle avisartikler nå er skannet og derved digitalt søkbare. Det viste seg at mange avisutklipp også lå under etiketten i prøveeskene. Gjelder det samme for mineralsamlingen så blir det flere år med moro som venter på oss.

Fig. 3. Elbaitt fra Grotta d'Oggi, Elba, Italia. Stuffen er ca. 25 cm stor.

En finner også svakheter ved samlingen

En finner også svakheter og manglende stuffer som museet burde hatt i sine samlinger. Et slikt eksempel er granat og axinitt-(Mn) fra Årvoll i Oslo. Et typisk nærområde til museet, og museet var med på å frede forekomsten uten først å ha sikret seg gode prøver til samlingen. Takket være donasjoner fra O.T. Ljøstad og Harald Folvik så har museet i ettertid fått sikret seg gode prøver til utstillingen. Renoveringen medfører altså ikke bare at en finner gamle skatter, men gir også muligheter til å finne ut hva som mangler i samlingen ved museet.

Samlingene vil fortsatt være tilgjengelig for vitenskapelige undersøkelser når vi flytter til Økern. De nye magasinene er lagt opp slik at en bruker de gamle skuffene. Når databasen sier at prøven skal ligge i skuff nr. 126.4 så er det fullt ut mulig å finne den i løpet av kort tid i det nye magasinet. Selve magasin delen vil ikke bli tilbakeført til Tøyen før det står klart et nytt magasinbygg, plassert mellom geologisk og zoologisk museum. Vi håper at utstillingene vil være tilbake på Tøyen i løpet av 3-4 år etter at bygget er tømt, avhengig av hvilke bevilgninger museet får. Noen av godbitene fra samlingen vil bli midlertidig stilt ut på zoologisk museum.

Når flytteprosessen går sin gang regner vi med at det blir gjenfunnet mange spennende prøver både til forskning og utstillinger. Så langt er vi tidlig i prosessen og regner med å få mange overraskelser etter hvert, både av prøver og historier relatert til samlingen, som er glemt i dag. Det kommende året blir spennende med mange nye oppdagelser og vi får bare håpe at museet blir renoverert med nye utstillinger i løpet av noen få år.

Referanser

Burchard, U. & Bode, R. (1985): *Mineralien-Museen in Westeuropa*. Bode Verlag, 266 s.

Larsen, J., Bilet, M., Thoresen, Ø. & Selbekk, R.S. (2014): *Norske meteoritter*. Kunstbokforlaget DGB, Oslo, ISBN 7029660051101. 128 s.

Selbekk, R.S. (2010): *Norges mineraler*. Tapir akademiske forlag, Trondheim. 552 s.